

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

[Tractatus de attributis, de visione beatifica, de scientia Dei ac de ejus
voluntate et providentia]

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. I. Quæ justitia formaliter Deo conveniat?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77132)

inquit D. Thomas supra relatus, non possunt terminare odium proprie dictum.

Ad confirmationem, concessa Majori, nego Minorem. Nam licet causa displicentiae inimici sit injuria & offensa illata, illa tamen supposita, non solum injuria, sed etiam persona quae injuriam intulit, displicet offenso, quatenus vellet illam non esse.

47. Ad probationem secundae partis Minoris principalis, concessa Majori, nego Minorem. Ad cujus probationem, dicendum est, quod licet omnis actus voluntatis creata debeat terminari ad bonum, verè vel apparenter conveniens subiecto appetenti, non tamen omnis petit terminari ad bonum conveniens alteri subiecto, sed aliquando fertur ad malum alteri noxium. Et ita contingit in odio inimicitiae, nam odio habens aliquem, vult illi malum; quia illud quod alteri malum est, sibi ipsi judicat conveniens: unde terminatur ad illud, ut conveniens sibi, & ut alteri disconveniens, nocivum, & malum.

48. Contra secundam conclusionem, nullum proponit Suarez argumentum quod sitalicujus ponderis illud enim quod supponit, & non probat, nempe iram in suo conceptu formali solum importare appetitum vindictae, nec includere ordinem ad tristitiam ab offendente illatam, eadem facilitate negatur, quae asseritur; & constat esse falsum in iudice, qui cum sedato animo punit latronem, non proprie illi irascitur, sed solum exercet actum justitiae vindicativae. Unde cum D. Thomas 1. 2. quaest. 47. art. 1. ad 1. ait: *Ira non dicitur in Deo secundum passionem animi, sed secundum iudicium justitiae, prout vult vindictam facere de peccato: solum vult, aliquid ad perfectionem pertinens, quod in ira invenitur, nempe voluntatem puniendi peccata, in voluntate Dei reperiri, non autem ad aequam irae rationem, de cuius conceptu est ordo ad tristitiam ab altero illatam, ut ex eodem S. Doctore jam vidimus.*

DISPUTATIO VII.

De iustitia, & Misericordia Dei.

Ad quaest. 21. primae partis.

EX his quae diximus disputatione praecedenti de actibus & affectibus divinae voluntatis, facile colligi potest, quanam virtutes affectivae formaliter in Deo reperiantur. Nam quantum ad hoc observanda est communis regula Theologorum, qui statuunt tanquam certum, eas solum virtutes quae nullam in suo conceptu, seu ratione formali includunt imperfectionem, formaliter Deo competere. Ex quo principio inferunt, virtutes quae respiciunt alterum, ut superiorem, vel aequalem. ut religio, obedientia, pietas, observantia, &c. Vel quae versantur circa moderationem passionum: ut fortitudo, quae moderatur timorem; patientia & mansuetudo, quae habent moderari tristitiam & savitiam; & temperantia, quae circa moderationem delectationum corporearum versatur, formaliter in Deo non reperiri: quia huiusmodi virtutes in sua ratione formali includunt aliquam imperfectionem Deo repugnantem. Restat ergo solum difficultas, an iustitia & miseri-

cordia sint in Deo formaliter, vel tantum emittenter? quam hic breviter discutimus & resolvemus.

ARTICULUS I.

Quae iustitia formaliter Deo conveniat:

§. I.

Primituntur quae apud omnes sunt certa, & referuntur sententia.

SUPpono primò tanquam certum, iustitiam verè & proprie in Deo reperiri, abstractè pro nunc à speciebus illius, an scilicet illa sit legalis, commutativa, vel distributiva. Nam Deo passim Scriptura concedit attributum iustitiae, officiumque iudicandi iustè, & reddendi unicuique quod suum est: quod non metaphorice, sed cum omni proprietate Deus exercet. Unde statim in Genes, ubi vulgata versio habet: *In principio creavit Deus caelum & terram, Hebraea legit: In principio creavit עולם ויבשה, id est, iudices: quia (inquit Tertullianus) a primario creator tam bonus quam & iustus. Pariter quæntumque processit. Bonitas ejus operata est mundum, iustitia modulata est. . . . Iustitia opus est quod inter diem & noctem, inter caelum & terram, inter aquam superiorem & inferiorem, inter maris caetum & arida marem, inter luminaria majora & minor, diurna atque nocturna, &c. Omnia ut Bonitas concepit, ita Iustitia distinxit.*

Suppono secundo, iustitiam quae definitur Theologis & Jurisperitis: *Virtus ius suum unicuique tribuens*, in tres potissimum species dividi: scilicet in legalem, distributivam, & commutativam: omnis enim iustitia proprie dicta est ad alterum, ut docet D. Thomas 2. 2. quaest. 58. art. 2. Triplex autem potest fieri comparatio ad alterum: vel comparando partem ad totum, vel totum ad partem, vel partem ad partem. Si pars ad totum comparatur, est iustitia legalis, quae habet ordinare hominem ad bonum commune, & imperare adimpletionem legum in ordine ad bonum communitatis: si fiat comparatio totius ad partes, est iustitia distributiva, per quam, vel republicae vel caput ejus, nomine ipsius, distribuit bona vel poenas, pro mensura & proportione meritorum vel demeritorum. Si fiat comparatio partis ad partem, est iustitia commutativa, quae scilicet in contractibus, commerciis, & permutationibus, unus civis aequalitatem servat in ordine ad alterum. Legendus est S. Thomas 2. 2. quaest. 61. art. 1.

Suppono tertio: Praeter tres illas species iustitiae, esse alias virtutes ad iustitiam reductivè pertinentes, quae partes potentiales iustitiae appellari solent; quia imitantur quidem & amulantur rationem iustitiae, ab ea tamen deficiunt, vel quia non possunt reddere aequale, ut religio, pietas, & observantia. Vel quia licet possint reddere aequale, non habent tamen rigorosum debitum & legale, sed morale tantum, quod attenditur secundum honestatem aut decetiam, non verò secundum legis obligationem: ut liberalitas, gratitudo, fidelitas, amicitia, &c.

Suppono quarto: Iustitiam saltem legalem Deo formaliter reperiri. Haec enim, ut docet D. Thomas 2. 2. quaest. 58. art. 6. est in Principe absolute & in imperante & dirigente, in subditis autem secundario, & administrative,

Statuitur prima conclusio.

Dico primò: In Deo non dari justitiam commutativam.

Probatur primò conclusio ex D. Thoma in 4. dist. 46. quæst. 1. art. 1. ubi ait: *Justitia commutativa, per quam aequalitas constituitur inter Deum dantem & creaturam recipientem, Deo competere non potest secundum propriam acceptionem.* Et 1. cont. Gent. cap. 93. *Justitia, quantum ad commutativum actum, Deo competere non potest, cum ipse à nullo aliquid accipiat.* Unde ad Romanos II. dicitur: *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Et Job. 41. *Quis ante dedit mihi, & reddam ei?* Per similitudinem tamen aliqua dari Deo dicuntur, in quantum Deus nostra data acceptat: non igitur sibi competit commutativa justitia. Et hic artic. 1. *Justitia commutativa, vel directiva commutativum, non competit Deo, quia ut dicit Apostolus ad Roman. 11. Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?*

Dices, D. Thomam solum excludere à Deo justitiam commutativam, eo modo, & cum illis imperfectionibus, cum quibus reperitur inter homines; non autem negare, justitiam commutativam Deo convenire secundum suam rationem formalem, & ut purificatam ab his imperfectionibus.

Secundò: Secundum modum illum imperfectum quo virtutes sunt in nobis, non solum justitia commutativa, sed nec distributiva, nec misericordia, nec liberalitas & magnificentia, nec sapientia & prudentia sunt in Deo, sed modo altiori & divino: Ergo si D. Thomas intenderet solum excludere à Deo justitiam commutativam, secundum eas imperfectiones quibus affecta est in nobis, & non secundum se, etiam alias virtutes negare debet Deo, quia non sunt in Deo illo modo quo in nobis: sed alias virtutes, & nominatim justitiam distributivam concedit Deo, & commutativam excipit, ut magis constabit ex locis infra referendis: Ergo &c. Addo quòd ratio D. Thomæ quam in prædictis locis insinuat, & quam statim exponemus, probat Deo non posse convenire justitiam commutativam secundum se, & secundum suam rationem formalem & essentialem.

Probat ergo secundò conclusio ratione quam indicat D. Thomas locis relatis. Ad justitiam commutativam propriè dictam necessariò requiritur, ut debitum legale oriatur in uno extremo ex duobus inter quæ talis justitia intercedit, ex dato & tributo alterius: Sed nulla creatura potest aliquid dare vel tribuere Deo: Ergo in illo non potest esse justitia commutativa in ordine ad creaturas. Major videtur certa & constans apud omnes: si enim aliquis nihil alteri det vel tribuat, non potest illum constituere debitorem, nec illum obligare ex vera & stricta justitia. Minor verò in qua est difficultas probatur primò ex locis Scripturæ à D. Thoma allegatis. Secundò ratione: Nam dare aliquid alteri est, sed constituere sub dominio & potestate illius: Sed repugnat quòd aliqua actio creaturæ, sub dominio & potestate Dei constituatur, quia quæcumque actio vel communicatio creaturæ, ita est Dei, & sub dominio ejus, sicut quæcumque res creata, & multò magis, quàm sub dominio proprio: Ergo repugnat creaturam per sua bona opera ali-

quid

tanquam in subjectis & obedientibus legi: unde eum Deus sit Rex Regum, & dominus dominantium, ac supremus moderator totius universi. Per quem Reges regnant, & legum conditores justitiam, ut dicitur Proverb. 8. non est dubium quia in illo sit justitia legalis, superiori modo, quàm in omni Principe. Quare solùm restat difficultas, & controversia, inter Theologos, an etiam in Deo sit ponenda formaliter justitia commutativa, & distributiva, vel solum eminenter? Pro cuius resolutione.

Suppono ultimò: Distributivam justitiam in hoc potissimum à commutativa differre, quòd hæc in compensatione debiti servat proportionem seu aequalitatem arithmeticam & absolutam, quæ sit secundum computationem numerum, si enim debitor debeat v.g. centum nummos creditori, centum etiam illi restituere debet. Illa verò observat solum proportionem geometricam, seu respectivam, quæ sit secundum proportionem diversorum respectuum, qualem Geometra considerat in diversis figuris & quantitatibus. Sicur si pater familias v.g. debet distribuere familiæ suæ vestes, non debet eisdem dare toti familiæ, sed minoribus minores, & maioribus maiores: uniusque secundum suam proportionem. Et in distribuendis bonis reipublicæ (in quo fitum est officium justitiæ distributivæ) non debet sic attendi meritum, ut tot partes bonorum recipiat civis, quot habet gradus meriti: ut si habeat centum, centum etiam recipiat: sed si habenti quinquaginta gradus meriti, dentur viginti partes bonorum reipublicæ, habenti centum, debent tribui quadraginta. His præsuppositis.

Circa propositam difficultatem variè opinantur Auctores, omnes tamen sententiæ ad tres præcipuas quarum duæ extremè opponuntur, altera inter utramque mediata, reduci posse existimo. Suarez enim affirmat dari in Deo justitiam non solum distributivam, sed etiam commutativam in ordine ad homines, fundatam in pacto & promissione quæ intercedit inter Deum & nos; ita quòd si Deus non redderet quòd ex pacto convenit, violator esset stricti juris, & propriæ ac specialis justitiæ. Sic docet in Opule. disp. de justitia Dei, ipsumque sequuntur Granado, Tannerus; & alii ejusdem familiæ. Vazquez autem cui adherent Lessius, Sanchez, & Arribal, docet in Deo non dari veram & strictam justitiam, neque commutativam, neque distributivam, & præmium reddi à Deo bonis operibus ex sola fidelitate, vel gratitudine, aut alia virtute simili, quæ sit pars potestativa justitiæ, non species ejus. Thomista verò mediata viâ inter has duas sententiæ extremè oppositas incedentes, tenent in Deo non dari justitiam commutativam, bene tamen distributivam, & vindicativam, quæ est pars distributivæ justitiæ, habens distribuere præmia & supplicia, secundum proportionem meritum vel demeritorum. Hanc sententiam clarè & in terminis docet Angelicus Præceptor, ut constabit ex locis statim referendis: unde illum sequuntur Capreolus, Cajetanus, Ferrariensis, Soto, Gonzales, Marcus à Serra, Joannes à S. Thoma, & alii communiter.

quid dare vel tribuere Deo. Quântumcumque enim creatura eam actionem, vel rem donet Deo, nihil novi domini & juris in eo causat, quia ipsummet offerre & dare, & ipsa actio creatura, à Deo originantur, & ex ejus influxu & causalitate pendent, & aliquid ipsius sunt.

Dices eum Suarez: Quod quamvis actiones creaturae sint Dei ut supremi Domini, tamen ipsa creatura habet particulare dominium in illas, ratione cujus potest illas Deo dare, & in ejus obsequium offerre.

Sed contra: Licet creatura habeat dominium particulare in suas operationes, non potest tamen illud in Deum transferre, nec consequenter aliquid Deo dare: quia dominium illud, cum sit creatum & limitatum, est imperfectum; Deus autem non est capax domini imperfecti. Et dato etiam quod illud in Deum transferre possemus, & Deus esset capax nostri imperfecti & inferioris domini, illudque novo titulo possidere posset; totum hoc ex Deo ipso dimanare debet, scilicet quod nos tale imperfectum dominium in ipsum transferamus, & quod et illud offeramus: Ergo nihil ei offerimus quod suum non sit, siquidem non solum id quod damus, sed ipsum etiam dare illi, beneficium ejus est, & ab ipso prius descendit. Et in hoc stat tota vis hujus Apostolici verbi, quod saepe allegat S. Doctor: *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei.* Id est quis à se incepit dare illi aliquid, & non potius ab ipso accepit:

Probatur tertio conclusio aliâ ratione fundamentali. In eo qui ex justitia commutativa aliquid retribuit, oportet esse strictum debitum illud tribuendi: Sed in Deo non est, nec esse potest strictum debitum & obligatio respectu creaturae: Ergo in eo non est, nec esse potest justitia commutativa in ordine ad nos. Major constat, tum quia ille qui absque debito & obligatione aliquid tribuit, non ex justitia commutativa, sed ex liberalitate tribuit, ut patet in Petro solvente Joanni centum nummos qui ei debentur, non ab ipso Petro, sed à Paulo: talis enim actus non est justitiae commutativa, sed potius liberalitatis, vel magnificentiae. Tum etiam, quia ut docet D. Thomas 2. 2. quæst. 80. art. 1. *Dupliciter aliqua virtus à justitia commutativa ratione deficit: uno modo in quantum deficit à ratione equalis, alio modo in quantum deficit à ratione debiti.* Unde sicut religio & poenitentia in nobis deficiunt à vera & stricta ratione justitiae, & constituuntur partes potentiales illius, & ex eo quod non possunt Deo satisfacere ad aequalitatem pro beneficiis acceptis, vel pro injuriis illatis; ita amicitia, gratitudo, & fidelitas, licet reddant aequale, quia tamen ad id non obligantur ex stricto debito, sed solum ex quadam decentia & honestate, excluduntur à vera ratione justitiae, ut in 3. suppositione declaravimus.

Minor verò, in qua est difficultas, probatur ex D. Thoma 1. 2. quæst. 114. art. 1. ad 3. ubi docet quod Deus potest nobis esse debitor ex justitia: nam quaecumque ejus promissio antecedat, non sequitur (inquit) quod Deus efficiatur simpliciter debitor nobis, sed sibi ipsi, in quantum debitum est ut sua ordinatio impleatur. Idem docet hic art. 1. ad 3. his verbis: *Deus non est debitor, quia ipse ad alia non ordinatur, sed potius alia ad ipsum.*

Ratio etiam id suadet, nam strictum debitum importat inferioritatem aliquam & dependentiam debentis ab eo cui debetur, & est incompos-

sibile cum supremo dominio. Qui enim est supremus dominus alicujus, est dominus omnium quae sunt ipsius: unde per nullam profus actionem vel rem potest illi obligari, & debitor fieri ex stricta & rigorosa justitia; & ideo dominus potest servum rem promissam, pura vellem, negare, imò datam auferre, & promissionem rescindere, atque irritare, sine injustitia: quia quidquid servus possidet, domini est.

Respondet Suarez: Rationem supremi domini in Deo, impedire quidem quod absolute possit in eo resultare strictum debitum erga creaturam, non tamen quod possit illi obligari, obligatione orta ex pacto & promissione Dei. Sicut, inquit, inter patrem & filium, servum & dominum, potest intercedere pacto & promissione, oriri naturalis obligatio justitiae, si lege positiva non prohiberentur.

Sed contra: Pactum & promissio in supremo domino, solum possunt inducere obligationem fidelitatis & veracitatis, non tamen strictae & rigorosae justitiae: quia ut quis debitor fiat aliquid accipiendo (etiam supposita quacumque promissione) opus est ut id quod accipit, ei exhibetur, non sit sub dominio ejus. Unde quantumcumque quis promittat aliquid filio aut servo suo, si ei dederit quod re vera patris aut domini est, non fit debitor id accipiendo, sed promittendo; nec consequenter ex justitia, sed solum ex fidelitate. Cum ergo Deus plenum habeat dominium cujuscumque rei quam ei exhibere possumus, eam accipiendo non fit nobis debitor ex justitia, sed solum ex fidelitate nobis primum promittendo. Unde Augustinus serm. 16. de verbis Apostoli cap. 1. *Debitor factus est, non aliquid à nobis accipiendo, sed quod ei placuit promittendo.* Et Anselmus in prologo cap. 10. *Iustus est, non quia nobis reddidit debitum, sed quia scilicet quod docet se summè bonum.*

Confirmatur: *Deus non est debitor, quia ipse ad alia non ordinatur, sed potius alia ad ipsum, ut ait D. Thomas supra relatus.* Ergo cum supposito etiam pacto & promissione, ad creaturas non ordinatur, nec ab ipsis dependeat, non fit illis debitor ex justitia, sed ex fidelitate, vel gratia. Sicut fecit pactum & promissionem ac fecit cum Abraham de Incarnatione Filii sui, quod ante promiserat per Prophetas, ut ait Apostolus. Et Abraham dicitur sunt promissiones hujus mysterii, & tamen non ex justitia datus est Christus, sed ex amore & gratia. Et promittit Deus exaudire orationes nostras, sicut dicitur Psalm. 90. *Invocabit me & ego exaudiam eum.* Et Joann. 14. *Petite & accipietis:* nec tamen ex justitia Deus implet petitiones nostras, sed ex misericordia & fidelitate.

§. III.

Alia difficultas resolvitur, & dari in Deo justitiam distributivam, & vindicativam breviter demonstratur.

Deo secundò: Justitiam distributivam esse in Deo formaliter, & non solum eminenter. Ita D. Thomas hic art. 1. in corp. & super Dionysium de divin. nomin. cap. 8. lect. 4. ubi ait: *Justitia convenit Deo secundum tres alios primò quidem secundum hoc quod est distributiva commutativa enim justitia in Deo locum non habet, sicut est in vindicatoribus & emporibus, quia ut dicitur ad Roman. 12. *quis prior dedit illi & retribuetur ei: sed attribuitur ei distributiva justitia, quia**

que non observat aequalitatem quantitatis, ut equalia omnibus det, sed aequalitatem proportionis, ut det unicuique secundum quod dignum est. Quibus verbis hanc & precedentem conclusionem clarissime docet; ac in Deo negat justitiam commutativam, & distributivam admittit. Item docet 1. contra Gentes cap. 93. his verbis: Non igitur Deo competit commutativa justitia, sed solum distributiva. Unde Dionysius dicit 8. cap. de divinis nominibus, quod justitia laudatur Deus, sicut omnibus secundum dignitatem distribuens, secundum illud Marc. 15. Dedit unicuique secundum propriam virtutem.

Ratio etiam suffragatur; nam justitia distributiva maximam dicit perfectionem & excellentiam, nec habet ad adjunctos defectus qui sunt inseparabiles a justitia commutativa: Ergo licet ista non possit in Deo reperiri formaliter, sed tantum eminenter, bene tamen illa. Consequenter patet, Antecedens probatur quantum ad utrumque patrem. In primis enim justitia distributiva est superioris erga inferiores: pertinet enim ad superiorē distribuere inferioribus de communibus bonis, unicuique juxta proportionem suam; unde hęc decet supremum mundi gubernatorem & principem, qui ut ait Dionysius cap. 8. de divinis nominibus. Omnibus tribuit propria, secundum mensuram suam, existentium dignitatem.

Addo quod maxime decet Deum res omnes hujus universi debite disponere & ordinare, & ad perfectam consonantiam & aequalitatem reducere, tribuendo unicuique juxta proportionem suam & dignitatem, quod est proprium munus justitię distributię. Unde Tertullianus supra relatus: Dei bonitas operata est mundum, justitia modulata est: ubi verbum, modulari, innuit quod sicut Musica diversos tonos & cantus ordinat, & ad debitum numerum ac proportionem reducit. Ita & justitia distributiva Dei, in creatione mundi, omnes creaturas ad debitum ordinem & consonantiam redegit, dando unicuique quod suum est, & faciendo omnia in pondere, numero, & mensura. Quare Plato Deum sibi existit in prima mundi creatione veluti quemdam Arithmeticum, & Geometricum. Et D. Basilus in ipsis diebus & noctibus ordinatissimis intervallis, admirandam hanc divinę justitię aequalitatem advertit. Cum cogitaveris, inquit, quomodo rotam per annum distribuuntur, & tanquam in libra & bilance, totius spatii longitudinem dividerunt, nam qui ordinavit admiraveris, &c.

Eandem rationem tangit D. Thomas variis in locis. Nam hic art. 1. in corp. ait: Sicut ordo congruus familie, vel cujusque multitudinis gubernatur, demonstrat hujusmodi justitiam (scilicet distributivam) in gubernante: ita ordo universi, qui apparuit in rebus naturalibus, quam in rebus voluntariis, demonstrat Dei justitiam. Et art. 3. dicit, In quantum perfectiones dantur a Deo creaturis, secundum earum proportionem, pertinet ad justitiam. Et 2. 2. dist. 46. quest. 1. art. 1. quest. 1. Ratio distributię justitię Deo proprie convenire potest, in quantum scilicet aequalitatem proportionis servat in communicatione bonorum suorum, deus unicuique proportionabiliter secundum modum suum.

Quod etiam justitia distributiva non habeat annexos defectus & imperfectiones, quę essentialiter imbibuntur in justitia commutativa, breviter declaratur. In primis enim justitia distributiva non inducit in distribuente debitum ali-

quod simpliciter, ortum ex acceptione rei quam alius dedit. Potest enim Princeps justè bona communia distribuere, absque eo quod ab his quibus illa distribuit, aliquid accipiat aut expectet. Si quę autem obligatio rectè distribuendę est in his qui distribuunt, a legibus & recta ratione quibus subiecti sunt provenit: unde cum Deus nullis legibus sit subiectus, sed ratio suę sapientię sit sicut lex justitię, ut docet D. Thomas hic art. 1. ad 2. absque ulla obligatione potest justè distribuere, cum id non agat secundum legem alienius superioris, sicut nos; sed ipse sibi sit lex, ut ibidem inquit S. Doctor.

Non requirit etiam justitia distributiva; ut qui distribuit non habeat dominium bonorum quę distribuunt, aut illud a se abdicet: satis enim est, ut retento suo supremo dominio, inferiori dominium conferat his quibus illa distribuit, ut patet in Principe, qui potest servare justitiam distributivam, largiendos bona communia in feudum, aut emphyteusim, vel etiam solum donando usum fructum. Et si in religione aliqua dominium omnium bonorum quę religiosis distribuuntur, esset solum apud supremum Rectorem, vel Summum Pontificem: illorum distributio esset verus actus justitię distributię, quamvis per illam religiosi nullum in talia bona acquirere dominium, sed eorum tantum usum haberent. Deniq; si aliqua alię imperfectiones sint in nostrā justitia distributiva, hæc non sunt de ratione formali justitię distributię ut sic, & prout est analogicè communis Deo & creaturis, unde ab illis purificatur in Deo.

Probatum tertio conclusio. Retributio vitę eternę pro bonis operibus, in gratia & charitate facti, non solum est a Dei fidelitate, vel gratitudine, sed etiam a vera & stricta justitia: Sed hæc non potest esse alia quam distributiva: quia, ut ostendimus conclusionem præcedenti, non potest dari in Deo justitia commutativa: Ergo justitia saltem distributiva debet esse in Deo formaliter. Minor constat ex supra dictis: Major verò ostendetur in Tractatu de justitię & merito, & colligitur ex illo Pauli 2. ad Timoth. 4. Superest mihi corona justitię, quam reddet mihi Dominus in illa die justus iudex: illi enim quod redditur a Deo ut justo iudice, & tanquam corona justitię, datur ex vera & stricta iustitia, & non solum ex gratitudine, vel fidelitate.

Addo quod idem Apostolus ad Hebręos 6. docet quod Deus esset iniustus, si fraudaret iustos mercede suā, ait enim: Non enim iniustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri. Cui concinit Augustinus libro 4. contra Julianum cap. 3. dicens: Deus ipse, quod absit, erit iniustus, si ad ejus regnum verus non admittitur justus, cum & ipsum eius regnum justitia sit &c. Et libro de natura & gratia cap. 2. Non enim iniustus Deus, ut iustos fraudet mercede justitię: At si in retributione præmii pro bonis operibus, non interveniret vera & stricta iustitia, sed sola veracitas, vel fidelitas in promissis, Deus non posset dici iniustus, si fraudaret iustos mercede suā, sed tantum infidelis, vel non verax: Ergo in retributione vitę eternę, intervenit vera & stricta iustitia.

Dico tertio: In Deo non solum esse iustitiam distributivam, sed etiam vindicativam.

Probatum: Deus non solum habet retribuere præmia bonis operibus, sed etiam pœnas & supplicia pro delictis inferre, servando debitam proportionem & commensurationem inter pœnam

20

21

21

Dist. 2. art. 4.

22

22

in Bibli

& culpam: in quo propriè consistit officium vindicativæ justitiæ. Unde D. Bernardus libro 1. de consideratione cap. 12. *Quid est Deus? Non minus est pœna perverforum, quam humilium gloria. Est enim rationalis quadam æquitate directio, inconvertibilis atque indeclinabilis, quippe attingens ubique, cui illisa omnis pravitas conturbetur necesse est.* Et Tertullianus libro 2. contra Marcionem cap. 13. *Iustitia Dei est plenitudo divinitatis ipsius, exhibens Deum perfectum, & Patrem & Dominum: Patrem clementiâ, Dominum disciplinâ: Patrem potestate blandâ, Dominum severâ: Patrem diligendum piè, Dominum timendum necessariè.* Et lib. de pœnit. cap. 3. *Bonum factum Deum habet debitorem, sicut & malum, quia iudex omnis remunerator est cause: iudex Deus iustitia charissimâ sibi exigenda, ruendaque præsidet, & in eam, omnem summam disciplina sua sancit, nihil à conspectu ejus remotum unde omnino delinquitur: quia non ignorat nec omittit quominus in iudicium decernat. Disimulator & pravaricator per spicacia sua non est. Omnibus ergo delictis, seu carne, seu spiritu, seu fato, seu voluntate commissis, pœnam per iudicium destinavit.*

23. Confirmatur: Iustitia vindicativa nullam in suo conceptu involvit imperfectionem, sed potius maximam perfectionem. Instaurare enim ordinem justitiæ violatum per peccatum, est per se bonum, & valdè conducens ad decorem & pulchritudinem universi. Quid enim pulchrius, & rectissimo ordini justitiæ congruentius, quàm ut qui Deo injuriam irrogavit, pœnam illi debitam sustineat, & quantum se glorificavit, & in delictis fuit, tantum ei detur tormenti & luctus: ut dicitur Apocal. 18. *Quid justius, quàm ut qui se contra Deum extulit, à Deo infra se deprimatur; & qui se subduxit gubernationi misericordiæ, incidat in severitatem vindicativæ justitiæ?* Unde Augustinus concione 1. in Psalm. 58. *Iniquitas omnis, parva magnave sit, puniatur necesse est, aut ab homine penitente, aut à Deo vindicante: Ergo iustitia vindicativa non potest Deo denegari.* Quare Tertullianus libro 1. contra Marcionem, adversus illum vehementer invehitur, eò quòd Deum nobis effinierit tantum bonum, miton, & beneficium, & cui nullus inesset justitiæ vindicativæ, iræ, & ultionis sensus: eumque his verbis deridet ac sugillat. *Audite peccatores, quicumque nondum estis, ut esse possitis: Deus melior inventus est, qui nec offenditur, nec irascitur, nec ulciscitur: cui nullus ignis coquitur in gehenna, cui nullus dentium frendor horret in exterioribus tenebris: bonus tantum est, denique prohibet delinquere, sed licetis solis. In vobis est si velit, illi obsequium subsignare, ut honorem Deo habuisse videamini; timorem enim non vult. O Deum usquequaque perversum &c.* Et paulò post subjungit: *Horremus terribiles minas Creatoris, & vix à malo avellimur: quid si nihil minaretur? Hanc justitiam malam dices, que malo favet: hanc bonam, que bono non prospicit, &c.* Denique ait: *Iustitia Dei est tutela bonitatis illius, & nisi iustitiâ regatur, bonitas non est.*

§. IV.

Præcipue objectiones solvuntur.

24. Obijciens primò contra primam cõclusionem: Empirio & venditio sunt actus justitiæ commutativæ, ut docet Aristoteles in libris Ethic. Sed Deus vendit justis regnum cælorum, pro eo-

rum laboribus & bonis operibus. Unde Augustinus in quodam sermone loquens de gloria Paradisi, in persona Dei, habet hæc aures verba. *Venale habeo: quid Domine: regnum cælorum. Quo emitur: Paupertate regnum, dolore gaudium, labore requies, vilitate gloria, morte vita.* Ergo Deus dat justis regnum cælorum ex justitia commutativa.

Confirmatur primò: Quod datur ex conventionem & pacto oneroso, datur ex vera & stricta justitia commutativa, & non distributiva, quia distributiva justitia non attendit ad pactum vel contractum, sed ad proportionem personarum quibus distribuendum est. At Deus dat justis regnum cælorum ex conventionem, & pacto oneroso laborandi in vinea sua: ut constat ex parabola patrisfamilias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam. Dicitur enim in illa parabola, quod *Conventionem factâ cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam: unde postea uni eorum dixit, Nonne ex denario conventionem mecum: tolle quod tuum est, & vade.* Ergo in Deo datur justitia, non solum distributiva, sed etiam commutativa.

Confirmatur secundò: Suprà ostendimus et Scriptura & SS. Patribus, quòd Deus foret injustus, si privaret justos mercedis suæ: Sed si ex denegatione præmii seu mercedis jus hominum non laderetur, Deus non posset dici injustus, nam sine læsione juris, nulla potest esse vel concipi injustitia: Ergo &c.

Ad objectionem respondeo cum D. Thoma in 2. dist. 27. quæst. 1. art. 3. *Inveniri quandoq; à Sacerdotibus metaphorice dictum, quòd bonis operibus regnum cælorum emitur, in quantum Deus recipit opera nostra ut acceptans ea.* Ex quo patet ad primam confirmationem. Respondetur enim, non fieri pactum & conventionem Dei cum homine, ut ex actione hominis oneretur Deus, & illi obligetur ex verâ & stricta justitia: quia cum talis actio sit sub dominio Dei, & ex ejus influxu proveniens, eique infinitis titulis debita sit, non potest Deus ex ipsa onerari, neq; in eo nasci stricta & rigorosa obligatio eam remunerandi, quantumcumq; pactum vel promissionem illi adjuvat. Solum ergo pactum & promissio defertur ad hoc ut Deus manifestet hominibus, se illa bona opera (quamvis sub ejus dominio sint, & infinitis titulis illi debeantur) acceptare titulo mercedis, & velle ea remunerare præmio vitæ æternæ.

Ad secundam confirmationem dicendum est, quòd si Deus privaret justum mercede sua, esset injustus non læsione juris, sed violatione suæ veritatis, & æquæ distributionis, & injustitiâ oppositâ non commutativæ justitiæ, quæ in eo esse non potest, sed distributivæ, vel legali architectonica, quæ ut suprâ diximus, in Deo tanquam in supremo principe, & iudice, perfectissimo modo reperitur.

Obijciens tertio: Ad hoc ut Deus obligetur homini ex iustitia commutativa, non est necesse, quòd homo Deo aliquid donet, & quòd Deus ab eo recipiat aliquod dominium novum de aliquo re, sed sufficit quòd ei debitum honorem & cultum exhibeat: materia enim commutativæ justitiæ non restringitur ad sola bona temporalia & utilia, sed etiam versari potest circa res spirituales, secundum quòd valorem æstimationemque recipiunt: ut cultum, obsequium, honorem, & similia quæ remunerationem exigunt, & æquitate cum præmio habere possunt: Sed homo potest

potest debitum honorem, & cultum, seu obsequium Deo exhibere, quod habeat commensurationem cum premio vitæ æternæ: Ergo Deus potest illi obligari ex justitia commutativa & rigorosa.

Respondeo negando Majorem: licet enim homo possit suis actionibus honorem & cultum Deo exhibere, qui habeat commensurationem cum premio vitæ æternæ, ex illis tamen non potest induci aliquod jus in creatura, nec in Deo aliqua obligatio sufficiens ad fundandam justitiam commutativam. Tum quia honor & cultus, quem Deo exhibemus, mille modis, & infinitis modis utilis ei debetur. Tum etiam, quia ipsa metus actio obsequendi & honorandi, ex Deo influxu & causalitate est, & ab illo tanquam à primo principio nascitur & procedit. Unde totum quod offerimus Deo, ab illo accepimus: juxta illud 1. Paralip. 29. *Tua sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.* Cui consonat Augustinus dicens: *Deus dum coronat merita nostra, coronat dona sua.* Addit Bernardus, quod *Deus non dõnerat dona sua: onerat enim beneficiis, & cum exonerat peccatis.* Sicut ergo non potest corpus obligare animam in actionibus vitalibus quas exercet, quia ab ipsa anima oriuntur: ita nec creatura Deum, quia omnes actiones ejus ab ipso oriuntur, ut à primo principio & prima radice omnium: *In ipso enim vivimus, & movemur, & sumus,* ut dicitur Act. 17.

Objicies quarto: Christus satisfecit Deo pro peccatis hominum ex vera & stricta justitia commutativa, exhibendo Deo justum & rigorosum pretium redemptionis nostræ, ut in Tractatu de Incarnatione ostendimus: Ergo etiam ex parte Dei debet dari justitia commutativa in ordine ad Christum. Consequentia videtur manifestella, quia justitia commutativa debet esse mutua, & se tenere ex parte utriusque: extremi: Ergo si in Christo satisfaciens de toto rigore justitiæ pro peccatis hominum, detur justitia commutativa in ordine ad Deum, etiam in ipso Deo talem satisfaciens ostendimus, debet correspondere justitia commutativa in ordine ad Christum.

Respondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam. Ad cujus probationem dicendum est, quod sicut licet relatio inter matrem & filium ex natura sua sit mutua, & se teneat ex parte utriusque; extremi, tamen in Christo non datur relatio realis filiationis in ordine ad Beatam Virginem; quia cum suppositum Verbi Divini sit ordinis superioris & increati, non potest realiter referri ad creaturam, nec recipere in tempore novam aliquam relationem realem. Ita similiter, quamvis justitia commutativa per se & ex natura sua sit mutua, & debeat se tenere tam ex parte personæ satisfaciens, quam ex parte acceptantis satisfaciens, per accidens tamen potest esse non mutua, & se tenere solum ex parte unius extremi: quando scilicet alterum est incapax illius, ut contingit in proposito: Deus enim ratione supremi domini est incapax obligationis & debiti quod oritur ex jure alieno, & actione alterius, ut supra ostendimus. Unde ex parte Dei rigorosam Christi satisfaciens acceptantis, non correspondet justitia commutativa formalis, sed aliquid eâ altius & eminentius: scilicet justitia legalis architectonica, qualis est in Principe, quæ justitia eminenter in Deo est commutativa, quatenus servare potest modum for-

Tomi I.

namque justitiæ commutativæ, respiciendo æqualitatem ex parte rerum, & tantum pro tanto, licet non habeat obligationem & debitum rigorosum; huic enim obstat supremum dominium Dei circa omnes actiones creaturarum.

Objicies quintò cum Vazque contra secundam conclusionem. In Deo non potest esse justitia commutativa: Ergo neque distributiva. Consequentia probatur: quia justitia distributiva, cum sit species strictæ & specialis justitiæ, tam bene supponit strictum debitum & obligationem, quam commutativa; omnis enim vera & stricta justitia exigit strictum debitum & obligationem: Ergo si Deo repugnet justitia commutativa, quia est incapax stricti debiti, eadẽ ratione non debet in illo admitti justitia distributiva.

Respondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam. Ad cujus probationem dicendum est, magnum esse discrimen inter debitum justitiæ commutativæ, & distributivæ. Debitum enim commutativæ justitiæ oritur in una persona ex actione & jure alterius quo onerata aliam: Deus autem non potest onerari & obligari ex aliqua actione creaturæ: quia, ut supra dicebamus, omnis actio creature nascitur ex Deo, & est sub ejus dominio & dispositione, ac illi debita infinitis modis & titulis. At verò debitum distributivæ justitiæ, non nascitur ex jure alterius erga distribuentem, aut ex actione circa ipsum, sed ex naturali rectitudine, & ipsa lege æquitatis, quæ tenetur distributor commensurare præmium perfectioni meritorum. Quod debitum in Principe humano obligat ex ordinatione naturalis legis, quæ est à Deo; in ipso verò Deo, qui non habet legem sibi impositam ab alio, nascitur ex eo quod ipse est lex, & prima regula totius rectitudinis, ut antea explicatum est.

Dices, esse debitorem sibi, tollit propriam rationem justitiæ, quæ necessariò debet esse ad alterum: Ergo si Deus in distribuendis præmiis juxta proportionem meritorum, sit tantum debitor sibi, & non creaturæ, in illo non erit vera & stricta justitia distributiva.

Respondeo distinguendo Antecedens: Esse debitorem sibi ut termino, seu personæ cui aliquid reddendum est, tollit propriam rationem justitiæ, concedo. Esse debitorem sibi, ut principio & fundamento debiti & obligationis, reddendæ tamen, & exercendæ in ordine ad alterum, nego. Itaque debitum quod Deus habet ad creaturam, debitum quidem est ad illam, at non oritur ex jure & actione illius, sed ex ordinatione Dei, & ex summa rectitudine & æquitate divinæ voluntatis, quæ est suprema lex, & primordialis regula totius æquitatis: unde creatura non est creditrix talis debiti, licet illi ut extremo reddatur.

Objicies ultimò contra eandem conclusionem. Justitia distributiva respicit proportionem geometricam & comparativam unius ad alterum, non verò debitum quod unicuique proprium est, ut antea exposuimus: Sed Deus in distribuendis suis bonis, vel perfectionibus, creaturis, sive quoad naturam, sive quoad moralia, non attendit ad proportionem geometricam & comparativam unius creaturæ ad aliam, sed dat quod unicuique debitum est, & connaturale: ut igni calorem, frigus aquæ, homini discursum &c. Similiter distribuendo præmia justis, non attendit ad propositionem quam unus habet ad alterum,

alterum, sed quid quisque gessit, & quantum illius opera mereantur: Ergo tunc non exercet actum distributivæ justitiæ.

38 Respondeo concessa Majori, negando Minorem: licet enim Deus, distribuendo sua bona naturalia, vel præmia creaturis, attendat ad conaturalem cujuslibet exigentiam, & ad debitam commensurationem meriti cum præmio (in quo, ut notat D. Thomas in 4. dist. 46. quæst. 1. art. 1. quæstionum, relucet aliquis modus, & quædam similitudo justitiæ commutativæ) hoc tamen non obstat, quin etiam ad comparativam proportionem respiciat: ut patet ex illo Matth. 25. *Dedit uni quinque talenta, alii duo, alii unum: unicuique secundum virtutem suam.* Ubi manifestè fit distributio talentorum, comparativè ad dignitatem & proportionem diversorum.

39 Ratio etiam id suadet: Id enim quod Deus præcipuè intendit, distribuendo præmia justis, & singulis rebus perfectiones conaturaliter debitas largiendo, ut igni calorem, Soli lucem &c. est decor ac pulchritudo universi, quæ non solum in perfectione & bonitate absoluta rerum, sed etiam in ordine & proportione creaturarum ad invicem, consistit, sicut perfectio musicæ requirit diversitatem, & proportionem tonorum: Ergo in creatione mundi, justitia distributiva non solum attendit ad proportionem absolutam rerum, sed etiam ad proportionem geometricam, & comparativam unius creaturæ ad aliam. Unde Augustinus lib. 5. de Genesi ad litteram cap. 22. dicit, quod à Deo est omnis mensurarum modus, omnis paritas numerorum, & omnis ordo ponderum. Et olim Platonicæ dicebant, quod Deus Arithmetica, Geometria, & Musica, mundum condidit: nam per Arithmetica omnia ordinavit, per Geometriam figuravit, & per Musicam proportionavit. Sicut ut loquitur Scriptura: *Omnia in numero, pondere, & mensura fecit.* Numerus ad Arithmetica, pondus ad Musicam, mensura ad Geometriam spectat.

40 Objicies ultimò contra tertiam conclusionem. Licet Deus in punitione peccatorum servet debitam proportionem & æqualitatem inter pœnam & culpam, ea tamen non punit ex debito legali & rigoroso, sed solum ex quadam decencia morali; quia potest illa non punire, & remittere, seu indulgere; sicut de facto ea sæpe remittit peccatoribus absq. ulla pœna: Ergo punio peccatorum non potest esse in Deo vera & stricta justitia, sed solum justitia quædam imperfecta, & pars potentialis justitiæ. Consequentia videtur manifesta, quia, ut supra retulimus ex D. Thoma 2. 2. quæst. 80. art. 5. dupliciter aliqua virtus à ratione strictæ justitiæ deficit. Uno quidem modo, in quantum à ratione æqualis; alio modo, in quantum deficit à ratione stricti debiti: Ergo si justitia vindicativa in Deo deficiat à ratione stricti debiti, non erit vera & stricta justitia, sed pars potentialis illius.

41 Respondeo primò, quod de facto nunquam Deus remittit peccata sine plena & rigorosa satisfactione, quia aut ea punit in inferno, pœnâ æternâ, & infinitâ quantum ad durationem; vel ea remittit intuitu meritum Christi, qui se vadem & fidejussorem præstitit pro nobis, & Deo satisfecit de toto rigore justitiæ, ut in Tractatu de Incarnatione dicemus.

Disp. 4. art. 4.

42 Respondeo secundò, Dato quod Deus sine ulla satisfactione remitteret peccata, sicut potest de potentia absoluta; nihilominus quando ea

punit, ex justitia & debito legali punit; quia ea punit juxta pœnam taxatam à lege justa, quæ in se statuit: *Pro mensura enim peccati, est & plagarum numerus, ut dicitur Deuteronomio 25. &c.* tamen quia hoc debitum legale, non est eripitum ab aliqua lege superiori, sed ipse sibi est lex, potest ex supremo dominio suo pœnas remittere, secundum quod decet bonitatem suam, quæ est omnium legum radix. Sicut etiam in humanis, Princeps supremus potest quandoque ob bonum publicum remittere pœnas & delicta. Solutio est D. Thomæ 2. 2. quæst. 67. art. 2. ubi ait: *Deus habet supremam potestatem judicandi, & ad ipsum pertinet quidquid contra aliquem peccatur. Et ideo liberum est ei pœnam remittere, præcipue cum peccato ex hoc pœna maxime debeatur quod est contra ipsum; non tamen remittit pœnam, nisi secundum quod decet suam bonitatem, quæ est omnium legum radix.* Idem docet Antelmus in Prologo capitulo his verbis: *Cum punis malos, justum est, quia cum meritis convenit, & cum parvis malis, justum est, quia bonitati condecens est.*

ARTICULUS II,

De misericordia Dei.

C FÆLIX & prudentissima Magdalena, quæ non unum, sed utrumque Domini pedem osculata est. Nam *Pedesisti* (inquit Bernardus) *sunt misericordia & judicium: quorum alterum sine altero non potest esse, nisi in seculo, vel temeraria securitas est, vel desperatio judicanda.* Hunc prudenti consilio ammentes: *quæquam divinæ justitiæ pedem osculati sumus, ad osculum pedis misericordiæ accedimus, & divini hujus attributi considerationem, cum Angelico præceptore aggredimur, Unde sit*

§. I.

Vtrum Misericordia competat Deo formaliter?

D PRO resolutione hujus difficultatis, quantum ad primam vel parvam habet controversiam inter Theologos: observandum est ex D. Thomæ hic art. 3. & 2. 2. quæst. 30. art. 3. in corp. Misericordiam præut in nobis reperitur, duo includere: unum de formali, & alterum de materiali. De formali enim dicit actum seu affectum voluntatis, quo quis exoptat, & intendit sublevare alienam miseriam: Qui affectus, si sit potens & efficaciæ, de facto eam removel, & expellit à subiecto in quo reperitur. De materiali vero includit quemdam motum appetitûs sensitivi, quo aliquis de malo alterius tristatur, & illi per affectum condoleat, & compatitur. Unde, ut notat S. Thomas hic art. 3. *Misericors dicitur aliquis, quod habens miserum cor; quia scilicet afficitur ex miseria alterius per tristitiam, ac si esset ejus propria miseria.* Hoc præsupposito.

Dico primò: misericordiam esse in Deo, sicut in hominibus, quantum ad effectum subveniendi alienæ miseriæ.

Probatur conclusio egregio discursu D. Thomæ hic art. 3. ubi ait: *Quod defectus non tolluntur nisi per alicujus bonitatis perfectionem: prima autem origo bonitatis Deus est: Ergo misericordia Deo perfectissimè competit, saltem quantum ad hoc quod est removere defectus & miserias à rebus. Quod ibidem magis declarat, observando quod elargiri perfectiones rebus, perimit,*